

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра документознавства і музейної справи

ЗАТВЕРДЖЕНО

Проректор з науково-педагогічної і
навчальної роботи та рекрутації
проф. Гаврилок С.В.

«15» березня 2017 р.

ІСТОРІЯ САКРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

професійної та практичної підготовки бакалавра галузі знань 0201 «Культура»

напряму 6.020103 «Музейна справа та охорона пам'яток історії та культури»

Луцьк – 2017

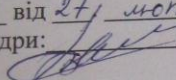
Програма навчальної дисципліни «Історія сакрального мистецтва» для студентів за напрямом підготовки «Музейна справа та охорона пам'яток історії та культури».

2017 року. – 14 с.

Розробник: Ковальчук Євгенія Іванівна, кандидат історичних наук, доцент кафедри документознавства і музейної справи.

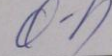
Рецензент: Александрович Володимир Степанович, доктор історичних наук, завідувач відділу давньої історії Інституту українознавства імені І. Крип'якевича

Програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри Документознавства і музейної справи

протокол № 7 від 27 лютого 2017 р.
Завідувач кафедри: (проф. Бондаренко Г.В.)

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною комісією історичного факультету

протокол № 4 від 2 03 2017 р.

Голова науково-методичної комісії історичного факультету (інституту) (доцент Карліна О. М.)

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною радою університету

протокол № 6 від 15 березня 2017 р.

Вступ

Програма навчальної дисципліни «Історія сакрального мистецтва» складена відповідно освітньо-професійної програми підготовки бакалавра напряму 6.020103 «Музейна справа та охорона пам'яток історії та культури» і займає важливе місце в підготовці випускників історичного факультету.

1. Опис навчальної дисципліни

Таблиця 1.

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		Денна форма навчання
Кількість кредитів 2	0201 культура	Професійної та практичної підготовки
Модулів 3	6.020103 «Музейна справа та охорона пам'яток історії та культури»	Рік підготовки 4
Змістових модулів 2	Музейна справа та охорона пам'яток історії та культури	Семестр 8
ІНДЗ: є	Освітньо-кваліфікаційний рівень - бакалавр	Лекції: 18 год.
Загальна кількість годин 72		Практичні: 18 год.
Тижневих годин: аудиторних 2,5 самостійної роботи 2 індивідуальної роботи 2		Самостійна робота: 18 год.
		Індивідуальна робота 18 год.
		Форма контролю: залік

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Історія сакрального мистецтва» є ознайомити студентів з навчальним курсом «Історія сакрального мистецтва», який займає важливе місце в підготовці випускників історичного факультету за спеціальністю „Музейна справа і охорона пам'яток історії та культури” за кваліфікаціями бакалавр, магістр, сприяти формуванню у майбутніх спеціалістів знань з питань розвитку сакрального мистецтва, визначення місця і ролі пам'яток культурної архітектури, релігійного живопису, скульптури, дерев'яного різьблення, металопластики у світовій мистецькій спадщині і, зокрема, творів релігійного мистецтва в культурі України.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Історія сакрального мистецтва» є освоїти навчальний курс «Історія сакрального мистецтва», який визначений програмою, а саме: сформувати у студентів цілісне, системне уявлення про історію та основні напрямки розвитку сакрального мистецтва, як складової культурної спадщини людства.

Виробити у майбутніх спеціалістів уміння та навички працювати з музейними предметами, образотворчими джерелами. Значне місце в курсі відводиться оволодінню понятійно-термінологічним апаратом, що відображає основні напрями і особливості теми

курсу. Звертається увага на висвітлення теоретичних та дискусійних проблем із врахуванням останніх наукових досліджень теми.

1.3. Навчальна дисципліна вивчається студентами четвертого курсу та завершується складанням заліку. У процесі вивчення даного курсу студенти отримують знання з таких проблем::

- теорія виникнення і розвитку сакрального мистецтва;
- джерела до вивчення історії сакрального мистецтва;
- основні напрямки розвитку сакрального мистецтва (архітектура, живопис, скульптура, пластичне мистецтво, ін.);
- іконографія;
- пам'ятки сакрального мистецтва;
- перспективи наукових досліджень

Основні вміння, що формуються в процесі підготовки студентів:

- самостійно працювати з джерелами;
- обирати необхідні методики і технології в дослідженні пам'яток сакрального мистецтва;
- використовувати методики загальноісторичних і музеєзнавчих досліджень у власних науково-теоретичних і практичних розвідках з питань сакрального мистецтва;
- планувати науково-дослідницьку роботу по темі «Історія сакрального мистецтва Волині»;
- використовувати набуті знання у професійній діяльності.

На вивчення навчальної дисципліни: відводиться 72 годин / 2 кредити ESTS

Форма навчання	Курс	Семестр	Загальний обсяг годин	Кількість годин				Підсумковий контроль
				Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Індивідуальна робота	
Денна	4	8	72	18	18	18	18	Залік

2. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Сакральне мистецтво: поняття, символи, складові.

ТЕМА 1. Сакральне мистецтво: поняття, функції.

Поняття «мистецтво» і «сакральне мистецтво»: пояснення терміну. Мистецтво одна з форм суспільної свідомості; вид людської діяльності, що відображає дійсність у конкретно-чуттєвих образах, відповідно до певних естетичних ідеалів. Розвиток мистецтва як елемента духовної культури обумовлюється як загальними закономірностями буття людини й людства, так і естетично-художніми закономірностями, естетично-художніми поглядами, ідеалами й традиціями. Термін «сакральний» стосується предметів культового характеру (призначення, походження, зміст). Визначення змісту і межі поняття «сакральний», «сакральне мистецтво», «пам'ятка сакрального мистецтва».

Функції мистецтва: гносеологічна, аксіологічна, сугестивна, виховна, компенсаторна (три аспекти: відволікання (гедоністично-гральний, розважальний аспект); втіха; власне компенсаторний аспект (сприяє духовній гармонії людини), комунікативна функція, гедоністична, естетична, ідеологічна, релаксаційна, фасцинуюча (захоплююча) функцію, функцію суспільного формування.

ТЕМА 2. Джерела до вивчення історії сакрального мистецтва.

Вивчення сакрального мистецтва ґрунтується а) на теоретичному осмисленні його невід'ємних складових частин цього процесу; б) визначенні провідних термінологічних аспектів проблеми (поняття: «сакральне мистецтво», «культове мистецтво», «образотворчі джерела», «колекція», ін.); в) визначені етапів розвитку сакрального мистецтва.

ТЕМА 3. Символіка в сакральному мистецтві.

Біблія фундамент богослів'я:

а) дія Бога Отця, творця неба, землі і людини (на свій образ і подобу);

б) особа Божого Сина, який є образом (іконою) Бога Отця і прикладом (іконою) святості і добра для людини;

в) всюди присутність Бога Духа Святого, який «все наповнює» і який є запорукою Божої науки і церкви.

Богословське трактування поняття ікона та іконографія. Трактат Й. Дамаскіна про пошанування ікон.

Система символів у сакральному мистецтві:

а) символи – знаки, образи

б) символіка в іконографії: іконографія основних християнських образів (Христос Пантократор, Богородиця, святі, празники і т. інше);

в) тло в іконі;

г) символіка світла і кольору.

ТЕМА 4. Види сакрального мистецтва (архітектура, декоративне (ужиткове), графіка, живопис).

Характеристика видів сакрального мистецтва: а) архітектура; б) живопис (монументальний і станковий); в) графіка; г) скульптура. Різні види мистецтва склалися історично як вираження багатства проявів дійсності та індивідуальних особливостей її сприйняття людиною. Виділяючи який-небудь вид мистецтва, приймають до уваги форму і матеріал певного прояву мистецтва, що склався історично, його основні функції та предметні класифікаційні одиниці.

ТЕМА 5. Історія християнського сакрального мистецтва (хронологічні рамки, об'єкти, постаті, етапи розвитку).

Ранньохристиянське мистецтво з його знаково-символічною системою зображення. Архітектура і мистецтво Візантії. Християнське мистецтво епохи середньовіччя. Особливості сакрального мистецтва ХХ–ХХІ ст.

У християнстві формування канону йшло двома шляхами: від візантійського християнства до православ'я і від раннього християнства Західної Європи до католицизму.

У візантійсько-православному варіанті канон перетворився на канон-символ, для якого була суттєвою не лише зовнішня форма, але і вираження внутрішнього, глибинного сенсу релігійного догмата. Тому для візантійсько-православного канону був важливий в першу чергу принцип духовності в образному відтворенні божественного, в створенні "неподібної подібності".

Перемога прибічників іконопочитання зробила можливим широке використання образотворчого мистецтва в християнському культі.

Змістовий модуль 2.

Сакральне мистецтво в Україні та на Волині.

ТЕМА 6. Сакральне мистецтво України й Волині в наукових дослідженнях.

Джерела до вивчення. Історія дослідження. Сучасні наукові дослідження.

ТЕМА 7. Мистецтво з найдавніших часів до епохи Київської Русі.

Мистецтво первісного суспільства. Мистецтво стародавніх слов'ян.

ТЕМА 8. Давньоруське сакральне мистецтво.

Запровадження християнства і його культових атрибутів в Київській Русі.

Літописні джерела і перекази про перші храми та ікони на Русі.

Культова архітектура і монументальне мистецтво. Ікони Древньої Русі (Вишгородська, Холмська, Белзька).

Києво-Печерська Лавра як центр іконописання.

Іконопис А. Рубльова, Д. Чорного, Ф. Грека, Діонісія XV–початку XVI ст.

ТЕМА 9. Іконостас.

Іконостас: історія розвитку, місце і значення за християнським вченням.

Характеристика іконостасу в цілому і кожного ряду ікон окремо (зміст, назва і опис ікон)

ТЕМА 10. Українська ікона. Центри іконописання і малярські школи.

Особливості української ікони.

Іконописна традиція і основні центри іконописання.

Характеристика основних іконописних шкіл і малярських осередків (походження, особливості, збережені пам'ятки).

ТЕМА 11. Волинська ікона.

Волинська ікона, як художній і духовний феномен. Витоки, становлення та періодизація розвитку волинської школи іконопису.

Найдавніші ікони Волині (Холмська Чудотворна ікона Божої Матері XI–XII ст., Дорогобузька Богородиця XIII ст., Волинська (Луцька) Богородиця першої половини XIV ст.).

Іконописні малярські осередки Волині XVII – XVIII століть.

Іконописець Йов Кондзелевич у релігійному малярстві Волині кінця XVII – першої половини XVIII століття.

Народна течія у волинському іконописі XVI–XVIII століть.

ТЕМА 13. Колекції сакральних пам'яток з Волині в музейних збірках України.

Волинська ікона в музейних збірках України. Колекція творів волинського іконопису у фондах Волинського краєзнавчого музею. Найдавніші ікони Волині у збірці Рівненського обласного краєзнавчого музею. Ікони Острозької іконописної майстерні. Холмські ікони у збірці Національного Києво-Печерського заповідника. Волинські ікони з колекції Волинського єпархіального давньосховища.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви теми	Аудиторі та поза аудиторні заняття (денна форма)				
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота.	Індивідуальна робота	Усього.
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 1. Сакральне мистецтво: поняття, символи, складові.					
Тема 1. Сакральне	2	2			4

мистецтво: поняття, функції.					
Тема 2. Джерела до вивчення історії сакрального мистецтва.	2	4	2	2	10
Тема 3. Символіка в сакральному мистецтві.			2		2
Тема 4. Види сакрального мистецтва (архітектура, декоративне (ужиткове), , графіка, живопис).	2	2	2	2	8
Тема 5. Етапи розвитку сакрального мистецтва.	2		2	2	6
Разом за змістовим модулем 1	8	8	8	6	30
Змістовий модуль 2. Сакральне мистецтво в Україні та на Волині.					
Тема 6. Сакральне мистецтво України й Волині в наукових дослідженнях.	2	2	2	2	8
Тема 7. Мистецтво з найдавніших часів до епохи Київської Русі.	2	2	2	2	8
Тема 8. Давньоруське сакральне мистецтво		2	2	2	6
Тема 9. Іконостас.		2		2	4
Тема 10. Українська ікона: витоки, становлення та періодизація розвитку. Центри іконописання і малярські школи	2	2	2		6
Тема 11. Волинська ікона.	2			2	4
Тема 12. Колекції сакральних пам'яток у музейних збірках України.	2		2	2	6
Разом за змістовим модулем 2	10	10	10	12	42
Усього годин	18	18	18	18	72

5. Теми практичних занять

ТЕМА 1. Сакральне мистецтво: поняття і види.

(практичне заняття - 2 години)

1. Поняття "сакральне мистецтво"

- пояснення терміну;
- функції;

- символи.
- 2. Види сакрального мистецтва:
 - архітектура;
 - живопис (монументальний і станковий);
 - скульптура.
- 3. Етапи розвитку сакрального мистецтва.

ТЕМА 2. Джерела до історії сакрального мистецтва Волині XII–XX ст.

(практичне заняття - 4 години)

1. Галицько-Волинський літопис (волинська частина) – єдине джерело історії сакрального мистецтва княжого періоду.
2. Актові матеріали XV – XVI століть – документальний аспект історії сакрального мистецтва Волині.
3. Церковні документи XVII – XIX століть у дослідженні сакрального мистецтва (Інвентарі монастирів, клірові відомості і т. інше).
4. Дослідження сакрального мистецтва в архівних документах та спогадах вчених XX-XXI століття.

ТЕМА 4. Християнська культова архітектура: загальна характеристика і особливості розвитку.

(практичне заняття - 2 години)

1. Зодчество княжої доби (загальна характеристика і особливості розвитку):
 - а) пам'ятки архітектури Київської Русі;
 - б) пам'ятки архітектури Галицько-Волинської держави.
2. Культова архітектура XV–XVIII ст. (на прикладі волинських пам'яток):
 - церква Іоана Богослова у Луцьку,
 - Георгіївська церква у Любомлі,
 - пам'ятки у Володимирі-Волинському,
 - Троїцька церква Троїцького монастиря в с. Межиріч Рівненської обл.
 - церква Святого Миколая в Мильцях,
 - архітектурний комплекс Зимненського Святогорського монастиря.
3. Культова архітектура латинського зразка (на прикладі волинських пам'яток):
 - костел Святої Трійці в Любомлі (1412 р.);
 - костел Святих Станіслава та Анни в с. Луків (XVI ст.);
 - костел Вознесіння Богоматері в Острозі (1442 р.);
 - костел Вознесіння Богоматері (Св. Антонія) у Корці (поч. XVI ст.),
 - костел Святих Петра і Павла в смт. Олика (1450 р.),
 - кафедральний костел Святих Петра і Павла в Луцьку (1606–1630 рр.).

ТЕМА 6. Волинська ікона в дослідженнях українських вчених істориків, мистецтвознавців.

(практичне заняття - 2 години)

1. Початки збирання та дослідження волинської ікони (церковно-археологічні товариства і церковні музеї).
2. Волинська ікона в дослідженнях українських вчених у 20-40-х роках XX століття (С.Таранущенко, М.Біляшівський).
3. Павло Жолтовський в дослідженні пам'яток сакрального мистецтва Волині. 70-80-ті роки XX століття.
4. Новітні дослідження волинського іконопису.

ТЕМА 8. Іконописна техніка та її джерела

(практичне заняття - 2 години)

1. Джерела іконописної техніки.
2. Перші мальовані зображення в християнській традиції
3. Енкаустичні ікони. III – IV ст.
4. Стінопис (фресковий і мозаїчний).
5. Темпера техника старовинного іконопису. Основні етапи підготовки ікони:
 - а) підготовчі роботи (дошка, левкас, клей, ґрунтовка, шліфовка);
 - б) написання ікони (рисунок, шліфування, позолота, шліфування).
6. Зображення на дошках, як спосіб малярського вислову на потребу церкви.

ТЕМА 10.

Іконописець Йов Кондзелевич і його сподвижники у релігійному малярстві Волині кінця XVII – першої половини XVIII століття.

(практичне заняття - 2 години)

1. Йов Кондзелевич в релігійному і мистецькому житті Волині на рубежі XVII – XVIII століть.
2. Богородчанський іконостас у творчій спадщині майстра.
3. Майстри іконописної спадщини Й.Кондзелевича в релігійному малярстві Волині (автор ансамблю ікон переддівтарної огорожі церкви Успіня Богородиці Білостоцького монастиря, майстер 1696 року, власне Й.Кондзелевич).
4. Ікони Й.Кондзелевича і майстрів його кола в музейних збірках України

ТЕМА 12. Ікона в музейних збірках

(практичне заняття - 2 години)

1. Традиція музейного зберігання.
2. Найбільші збірки іконопису.
3. Збереження і реставрація пам'яток.
4. Історія дослідження іконопису. Джерела до вивчення.

6. Самостійна робота

№ з/п	Тема	Кількість годин
1.	Опрацювати тему "Музейні колекції сакрального мистецтва в наукових дослідженнях".	2
2.	Опрацювати один з каталогів фондів груп пам'яток сакрального мистецтва з колекцій Волинського краєзнавчого музею.	2
3.	Опрацювати книгу В. Пещанського і І. Свенціцького «Іконописна техніка та її джерела». – Львів, 1932.	2
4.	Вивчити самостійно тему «Чудотворні ікони»	2
5.	Вивчити найбільш відомі зображення стінопису в Софії Київській XI–XII ст.	6
6.	Підготувати тему «Успенський храм Києво-Печерського монастиря (1078 р.): історія пам'ятки і реконструкція»	2
7.	Опрацювати тему «Церква Спаса на Берестові у Києві: історія і проблеми збереження».	2
8.	Вивчити тему : «Михайлівський Золотоверхий собор (1108р.) історія пам'ятки та реконструкція».	18

7. **Методи навчання:** словесні, наочні, практичні (розповідь-пояснення, виконання практичних завдань, інформаційно-рецептивний, ілюстративний метод).

8. **Форма підсумкового контролю успішності навчання :** залік

9. **Методи та засоби діагностики успішності навчання:**

- а) поточний контроль за роботою та рівнем знань та вмінь через усне та письмове опитування;
- а) письмові контрольні та самостійні роботи;
- б) тестові завдання;
- в) співбесіди на консультаціях.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль (макс - 40 балів)		Модульний контроль (макс - 60 балів)		Загальна кількість балів
Модуль 1		Модуль 2		
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	МКР 1	МКР 2	
20	20	20	40	100

Шкала оцінювання (національна та ECTS)

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	A	Відмінно	Зараховано
82 – 89	B	Добре	
75 - 81	C		
67 -74	D		
60 - 66	E	Задовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)
1 – 59	Fx	Незадовільно	

11. Рекомендована література

1. А. Рублев из собрания Государственной Третьяковской галереи. Альбом. – Москва: Изобразительное искусство, 1990. – 46 с.
2. Александрович В. С. Архітектура і будівництво / В. С. Александрович // Історія української культури: У 5 т. – Київ, 2001. – Т. 2: Українська культура XIII – першої половини XVII століття. – С. 272.
3. Александрович В. Західноукраїнські малярі XVI століття: Шляхи розвитку професійного середовища / В. С. Александрович. – Львів, 2000. – 310 с.
4. Александрович В. Мистецтво Галицько-Волинської держави / В. С. Александрович. – Львів, 1999.

5. Александрович В. Українське малярство XIII–XV ст. / В. С. Александрович. – Львів, 1995. – 196 с.
6. Александрович В. Холмська ікона Богородиці / В. С. Александрович. – Львів, 2001. – 40 с.
7. Александрович В. „Легенда Йова Кондзелевича”. Вступ до студій над творчістю майстра на Волині / В. С. Александрович // Волинська ікона: питання історії вивчення, дослідження та реставрації. Доповіді та матеріали IV наук. конф. 17 – 18 груд. 1997. – Луцьк, 1997. – С 6.
8. Александрович В. Ансамбль ікон передвітарної огорожі середньовічних храмів Волині / В. С. Александрович // Пам’ятки сакрального мистецтва Волині на межі тисячоліть. Матеріали VII міжнар. конф. з волинського іконопису. – Наук. зб. – Вип. 7. – м.Луцьк, 27–28 лист. 2000 р. – Луцьк: Надстир’я. – 2000.
9. Белікова Г. Богоматір Одигитрія (Перивлепта) Волинська. Матеріали до каталогу волинської ікони / Г. Белікова // Пам’ятки сакрального мистецтва Волині на межі тисячоліть: питання дослідження, збереження та реставрації. Наук. зб. Матеріали VI міжнар. наук. конф. по волинському іконопису, м.Луцьк, 1–3 груд. 1999 р. – Луцьк: Надстир’я, 1999 – С. 95.
10. Буднікова В. Каталог фресок церкви Іоанна Богослова із фондів державного історико-культурного заповідника в м.Луцьку / В. Буднікова // Пам’ятки сакрального мистецтва Волині на межі тисячоліть: питання дослідження, збереження та реставрації. Наук. зб. Матеріали VI міжнар. наук. конф. по волинському іконопису, м.Луцьк, 1–3 груд. 1999 р. – Луцьк. – 1999.
11. Волинська ікона: питання історії вивчення, дослідження та реставрації. Тези та матеріали наук. конф., присвяченої 90-річчя П. М. Жолтовського. – Луцьк, 1994.
12. Волинська ікона: питання історії вивчення, дослідження та реставрації. Тези та матеріали II Міжнар. наук. конф. м.Луцьк, 29 лист. – 1 груд. 1995 р. – Ініціал, Луцьк, 1995.
13. Волинська ікона: питання історії вивчення, дослідження та реставрації. Тези та матеріали III Всеукр. наук. конф. – Луцьк, 1996.
14. Волинська ікона: питання історії вивчення, дослідження та реставрації. Доповіді та матеріали IV наук. конф. 17–18 груд. 1997 р. – Луцьк, 1997.
15. Волинська ікона: питання історії вивчення, дослідження та реставрації. Матеріали V наук. конф. – Луцьк, 27–28 серп. 1998 р. Наук. зб. – Луцьк: Надстир’я, 1998.
16. Волинська ікона: дослідження та реставрація. Наук. зб. Вип. 10. Матеріали X міжнар. наук. конф., м.Луцьк, 17–19 верес. 2003 р. – Луцьк: Надстир’я, 2003.
17. Волинська ікона: дослідження та реставрація. Наук. зб. – Вип. 11. – Матеріали XI міжнар. наук. конф., м.Луцьк, 3–4 лист. 2004 р. – Луцьк, 2004.
18. Волинська ікона: дослідження та реставрація. Наук. зб. Вип. 12. Матеріали XII міжнар. наук. конф., м.Луцьк, 27 –28 жовт. 2005 р. – Луцьк, 2005.
19. Волинська ікона: дослідження та реставрація. Наук. зб. Вип.13. Матеріали XIII між нар. наук. конф., м. Луцьк – м. Володимир-Волинський, 2–3 лист. 2006 р. – Луцьк, 2006.
20. Волинська ікона: дослідження та реставрація. Наук. зб. Вип. 14. Матеріали XIV міжнар. наук. конф., м.Луцьк, 29–30 жовт. 2007 р. – Луцьк, 2007.
21. Волинська ікона: дослідження та реставрація. Наук. зб. Вип. 15. Матеріали XV міжнар. наук. конф., м.Луцьк, 25–26 верес. 2008 р. – Луцьк, 2008. – 218 с., іл.
22. Волинська ікона XVI –XVIII ст.: Каталог та альбом / Авт.-упоряд.: С.Кот, Т.Єлісеєва, Є.Ковальчук, Л.Карпюк; Під ред.С.Кота. – К.: Луцьк: ТОВ „Спадщина”, 1998. – 102 с.
23. Гаврилук С. Втрачені для Волині реліквії / С. Гаврилук // Пам’ятки сакрального мистецтва Волині на межі тисячоліть. Матеріали VII між нар. конф. з

- волинського іконопису. Наук. зб.. Вип.7, м.Луцьк, 27 –28 лист. 2000 р. – Луцьк: Надстир'я, 2000. – С. 11.
24. Гаврилюк С. Історичне пам'яткознавство Волині, Холмщини і Підляшшя (XIX – початок ХХ ст.): Монографія / С. Гаврилюк. – Луцьк: РВВ „Вежа” Волинський державний інститут ім.Лесі Українки, 2002. – 532 с.
 25. Записки наукового товариства імені Шевченка. – Том ССХХХVI. – Праці Комісії образотворчого та ужиткового мистецтва. – Львів, 1998. – 674 с.
 26. История иконописи. VI–XX века. М.: АРТ–БМБ, 2002. – 287 с.
 27. Історія української культури у п'яти томах. – К.: Наукова думка, 2001-2005.
 28. Історія української культури/за загал.ред.І.Крип'якевича. – К.:Либідь, 1994. – 656 с.
 29. Історія українського мистецтва в шести томах. – К., 1967.
 30. Історія української культури: Зб.матеріалів і документів/ Упоряд.: Б.І.Білик, Ю.А.Горбань, Я.С.Калакура; За ред. С.М.Клапчука, В.Ф.Остафійчука та ін. – К.: Вища шк., 2000. – 607 с.
 31. Історія українського мистецтва: У 6 т., 8 кн. – Київ, 1966. – Т. 1: Мистецтво найдавнішого періоду та епохи Київської Русі; Київ, 1967. –
 32. Калиниченко Л., Уманцев Ф. Украинское искусство 14 – 17 веков. – У кн.: Всеобщая история искусств, т. 2, кн. 1. – М., 1960. – С. 182 – 193.
 33. Ковальчук Є. Врятовані пам'ятки . З історії дослідження і реставрації волинського іконопису XVI-XVIII ст. / Є. Ковальчук. Наукове видання. – Луцьк.: Медіа, 2005. – 12 с.
 34. Ковальчук Є. Павло Жолтовський і експедиції Волинського краєзнавчого музею// Волинська ікона: питання історії вивчення, дослідження та реставрації. Тези та матеріали наук. конф., присвяченої 90-річчя П.М.Жолтовського / Є. Ковальчук. – Луцьк, 1994. – С. 11-13.
 35. Ковальчук Є. Мистецтво княжої Волині на сторінках нового видання "Історії українського мистецтва" /Євгенія Ковальчук // Княжа доба: історія і культура / [відп. ред. Володимир Александрович]; Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. – Львів, 2014. – Вип. 8. – С. 360 – 376.
 36. Ковальчук Є. І. Формування фонду сакрального мистецтва у Волинському краєзнавчому музеї (1929–2012 роки) : Монографія / Євгенія Ковальчук. – Луцьк : Волинські старожитності, 2013. –296 с., іл.
 37. Крвавич Д.П. Українське мистецтво: Навч.посібн. У 3 ч. / Д. П Крвавич, В. А.Овсійчук, С. О. Черепанова. – Львів: Світ, 2005. – 268 с.
 38. Кралюк П. Іконопис в Київській Русі (за літописними джерелами) / П. Кралюк // Пам'ятки сакрального мистецтва Волині на межі тисячоліть: питання дослідження, збереження та реставрації. Науковий збірник. Матеріали VI міжнар. наук. конф. по волинському іконопису, м.Луцьк, 1–3 груд. 1999 р. – Луцьк: Надстир'я, 1999. – С. 35.
 39. Богослов'я та духовність ікони / Я. Креховецький. – Львів: Свічадо, 2002. – 184 с.
 40. Культурологія: теорія та історія культури. Навч.посіб. / за ред. І.І.Тюрменко, О.Д.Горбула. – Київ: Центр навчальної літератури, 2004. – 368 с.
 41. Лильо І. Три етапи розвитку візантійсько-грецьких зв'язків мистецької культури давньої Волині / І. Лильо // Пам'ятки сакрального мистецтва Волині на межі тисячоліть: питання дослідження, збереження та реставрації. Наук. зб. Матеріали VI міжнар. наук. конф. по волинському іконопису, м.Луцьк, 1–3 груд. 1999 р. – Луцьк: Надстир'я, 1999. – С. 46.
 42. Логвин Г. Н.. Монументальне мистецтво, іконопис, книжкова мініатюра / Г. Н. Логвин // Історія української культури: в 5т. – К.: Наукова думка, 2001 – 2003. – 2001. – . Т. 1. – 1134 с

43. Логвин Г. Украинское искусство X–XVIII вв. / Г. Н. Логвин. – М., 1963.
44. Луць В. Ікони Волині XIII–XVIII століть в збірці Рівненського краєзнавчого музею / Віктор Луць. – Ч. 2. Ілюстрації. – Рівне, 1996. – 259 с.
45. Мистецтвознавство України: Зб. наук. пр./ Редкол.: А.Чебикін (голова) та ін. – К.: Кий, 2001. – Вип. 2. – 338 с.
46. Мельник В. Писемні джерела до історії монументального малярства Галицько-Волинського князівства / Віктор Мельник // Княжа доба: історія і культура. – Львів, 2011. – Вип. 4. – С. 142–144.
47. Міляєва Л. Українське мистецтво XIV–першої половини XVII ст. / Л. Міляєва, Г. Логвин. – К., 1963.
48. Міляєва Л. за участю Гелитович М. Українська ікона XI – XVIII століть / Людмила Міляєва. – Серія „Державні зібрання України”. – К. – 2008. – 525 с.
49. Музей волинської ікони в Луцьку. Путівник. – Луцьк: Медіа, 2003. – 16 с.
50. Музей волинської ікони: книга-альбом. /Александрович В. С., Василевська С. І., Вигодник А. П., Єлісеєва Т. М., Карпюк Л. А., Ковальчук Є. І., Міляєва Л. С., Силюк А. М. – К.: АДЕФ-Україна, 2012.
51. Овсійчук В. А. Українське мистецтво XIV – першої половини XVII століття / В. А. Овсійчук. – К.: Мистецтво, 1985. – 168 с.
52. Овсійчук В. Оповідь про ікону / В. Овсійчук, Д. Кривавич. – Львів: Інститут народознавства НАН України, 2000. – 392 с.
53. Откович В.П. Народна течія в українському живопису XVII–XVIII ст. / Василь Откович. – К.: Наукова думка, 1990. – 96 с.
54. Пам'ятки сакрального мистецтва Волині на межі тисячоліть: питання дослідження, збереження та реставрації. Наук. зб. Матеріали VI міжнар. наук. конф. по волинському іконопису, м.Луцьк, 1–3 груд. 1999 р. – Луцьк: Надстир'я, 1999. – 186 с.
55. Пам'ятки сакрального мистецтва Волині на межі тисячоліть. Матеріали VII міжнар. конф. з волинського іконопису. Наук. зб. Вип.7, м.Луцьк, 27–28 лист. 2000 р. – Луцьк : Надстир'я, 2000. – 111 с.
56. Пам'ятки сакрального мистецтва Волині. Наук. зб. Вип. 8. Матеріали VIII міжнар. наук. конф. м.Луцьк, 13–14 груд. 2001 р. – Луцьк : Надстир'я, 2001. – 172 с.
57. Патріарх Димитрій (Ярема). Іконопис Західної України XII–XV ст. Львів: видавництва „Друкарські куншти”. – 2005. – 505 с.
58. Пуцко В. Волинські рецепції візантійської іконографічної схеми / Василь Пуцко // Пам'ятки сакрального мистецтва Волині на межі тисячоліть: питання дослідження, збереження та реставрації. Наук. зб. Матеріали VI міжнар. наук. конф. по волинському іконопису, м.Луцьк, 1–3 груд. 1999 р. – Луцьк : Надстир'я, 1999. – С. 41.
59. Родовід. Наукові записки до історії культури. – Число 8/1994. – 100 с.
60. Рожок В. Чудотворні ікони Волині і Полісся: Історико-краєзнавчий нарис / Володимир Рожок. – Луцьк: Медіа, 2002. – 352 с.
61. Сакральне мистецтво Волині. Наук. зб.. Вип. 9. Матеріали IX між нар. наук. конф. м.Луцьк, 31 жовт. – 1 лист. 2002 р. – Луцьк, 2002. – 162 с.
62. Свенцицька В. Спадщина віків: Українське малярство XIV–XVII ст. у музейних колекціях Львова / В. Свенцицька, О. Сидор. – Львів: Каменяр, 1990. – 72 с.
63. Степовик Д. Історія української ікони X–XX століть / Дмитро Степовик. – К., 1996.
64. Степовик Д. В. Мистецтво ікони: Рим, Візантія, Україна / Дмитро Степовик. – К.: Наукова думка, 2008. – 466 с.
65. Тези наук. конф. до 100-річчя Волинського єпархіального давньосховища. 18–20 трав. 1993 р. – Житомир, 1993. – 66 с.

66. Теодорович Н. И. Волынь в описании городов, местечек и сел в церковно-историческом, географическом, этнографическом и др. отношениях. Историко-статистическое описание церквей и приходов Волынской епархии, т. IV. Староконстантиновский уезд / Н. И. Теодорович. – Почаев, 1893.
67. Теодорович Н. И. Волынь в описании городов, местечек и сел в церковно-историческом, географическом, этнографическом и др. отношениях. Историко-статистическое описание церквей и приходов Волынской епархии, т. V. Ковельский уезд / Н. И. Теодорович. – Почаев, 1903.
68. Теодорович Н. И. Волынь в описании городов, местечек и сел в церковно-историческом, географическом, этнографическом и др. отношениях. Историко-статистическое описание церквей и приходов Волынской епархии, т. VI. Владимирский уезд / Н. И. Теодорович. – Почаев, 1893.
69. Терський С. Храм Івана Хрестителя на Ринковій площі княжого Лучеська / Сергій Терський // Записки Наукового товариства імені Шевченка. – Львів, 1998. – Т. 235: Праці Археологічної комісії. – С. 608–618.
70. Українське сакральне мистецтво. Словник. Довідкове видання. За наук. ред. М.Станкевича. – Львів, 2006. – 287 с.
71. Шейко В. Історія української культури: Навч. посібник В. Шейко, Л. Тишевська / Наук.ред. В.М.Шейко. – К.: Кондор, 2006. – 264 с.
72. Щербаківський В. Українське мистецтво. Вибрані неопубліковані праці / В. Щербаківський. – К.: Либідь, 1995. – 288 с.
73. Ярема В. Дивний світ ікон / В. Ярема. – Львів: Логос, 1994. – 73 с.